

28 Eylül Dünya Kuduz Günü

Kuduz hastalığına dair farkındalığı artırmak amacıyla, kuduz aşısını geliştiren Louis Pasteur'un ölüm yıldönümü olan 28 Eylül, her yıl Dünya Kuduz Günü olarak anılmaktadır

Kuduz, 150'den fazla ülkede görülen, belirtiler başladıktan sonra neredeyse %100 ölümcül, ancak aşı ve uygun profilaksiyle tamamen önlenabilir viral bir zoonozdur. Her yıl ~59.000 kişi hayatını kaybeder; olguların çoğu Asya ve Afrika'dadır. İnsan vakalarının %99'undan fazlası köpek ısırıklarına bağlıdır; şüpheli hayvan ısırıklarının ~%40'ını 15 yaş altı çocuklar oluşturur. Batı Avrupa, Kuzey Amerika, Japonya, Güney Kore ve Latin Amerika'nın bazı bölgelerinde köpek kaynaklı kuduzun ortadan kaldırılması, kaynağında kontrol ve laboratuvar destekli sürveyans ile sağlanmıştır.

Bulaş başlıca ısırık ile veya kontamine salyanın açık yaraya temasıyla, nadiren tırmalama ile olur (istisnai olarak farklı yollar da bildirilmiştir). Hastalığın kuluçka süresi çoğunlukla 1–3 ay, nadiren 1 haftadan kısa veya 1 yıldan uzun sürmektedir. İlk belirtiler ateş, kas ağrısı, ısırık yerinde yanma veya iğnelenme hissidir. Klinik tablo ortaya çıktığında hastalık ölümcüldür; bu nedenle temas sonrası profilaksi (PEP; Post-Exposure Prophylaxis) hızlı klinik değerlendirme ve laboratuvar desteğiyle birlikte yürütülmelidir.

Riskli temaslar I–III olarak sınıflandırılır. Temas sonrası en az 15 dakika bol su ve sabunla yara temizliği yapılmalı, endikasyona göre HRIG ve aşı şeması uygulanmalıdır. Sağlanabilirse RT-PCR ve hayvan DFA sonuçları ile hızlı bildirim ve referans laboratuvar süreçleri, klinik kararların desteklenmesinde önemli rol oynar.

İnsanlarda laboratuvar tanısı antemortem dönemde çoklu tükrük RT-PCR, ense deri biyopsisi (innervasyonlu kıl folikülü) RT-PCR/immün boyama, serum/BOS antikoru (çift örnekle serokonversiyon) testleriyle sağlanır. Postmortem vakalarda ise beyin dokusunda DFA ve/veya RT-PCR uygulanabilir. Örnekler uygun hedef bölgelerden örnek alınmalı, soğuk zincir ile taşınmalı; moleküler testleri engelleyebileceğinden formalin kullanılmamalıdır. Çalışmalar sırasında en az BSL-2 koşulları, bazı işlemler için BSL-3 uygulamaları, aerosolden kaçınma ve biyogüvenlik kabini kullanımı esastır. Laboratuvar çalışanları için ön maruziyet aşılması (PrEP; Pre-Exposure Prophylaxis) önerilir; şüpheli maruziyette kurum içi PEP algoritmaları derhal uygulanır.

Eliminasyonun temeli köpek popülasyonunda ≥ 70 aşılama ve yaban hayatında ağızdan aşı (ORV; Oral Rabies Vaccination) programlarıdır. Türkiye'de Tarım ve Orman Bakanlığı, kedi-köpek aşılama kampanyaları, mihrak araştırmaları, karantina önlemleri, biyogüvenlik uygulamaları ve eğitim faaliyetlerini yürütmekte olup, bu çalışmalar insan-hayvan-çevre sağlığını bütüncül ele alan One Health yaklaşımının 2025'te de merkezi önemini vurgulamaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO; World Health Organization), Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (WOAH; World Organisation for Animal Health, eski adıyla OIE), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO; Food and Agriculture Organization of the United Nations) ve Kuduz

Kontrolü için Küresel İttifak (GARC; Global Alliance for Rabies Control) iş birliğiyle, “2030’da köpek kaynaklı insan kuduz ölümlerini sıfırlamak” hedefi benimsenmiştir. Bu hedefe ulaşmak, bilim insanlarının, sağlık otoritelerinin, sağlık çalışanlarının ve tüm toplumun farkındalıkla ve bilinçle birlikte hareket etmesiyle mümkün olabilir.

World Rabies Day 2025. *Created by:* Global Alliance for Rabies Control (GARC)

Kaynaklar

- World Health Organization (WHO). Rabies: Key facts. Geneva: WHO; 2023. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/rabies>
- World Health Organization (WHO). World Rabies Day 2025: Act now: You, Me, Community. Geneva: WHO; 2025.
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Rabies: Diagnosis and Testing. Atlanta: CDC; 2024. Available from: <https://www.cdc.gov/rabies>
- World Organisation for Animal Health (WOAH). Rabies elimination strategies. Paris: WOAH; 2024. Available from: <https://www.woah.org/en/disease/rabies>
- Pan American Health Organization (PAHO). World Rabies Day 2025 campaign: Progress in the Americas. Washington, DC: PAHO; 2025. Available from: <https://www.paho.org/en/campaigns/world-rabies-day-2025>
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. Kuduz Profilaksi Rehberi. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Yayınları; 2019.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Hayvan Hastalıkları ile Mücadele ve Mihrak Yönetimi Programı. Ankara: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı; 2023.
- United States Department of Agriculture (USDA) Animal and Plant Health Inspection Service (APHIS). Oral Rabies Vaccination (ORV) program. Washington, DC: USDA APHIS; 2025. Available from: <https://www.aphis.usda.gov>
- Global Biodefense. One Health strategies in rabies elimination 2030. 2025. Available from: <https://globalbiodefense.com>
- Ruan S. Modeling the transmission dynamics and control of rabies in China. Math Biosci. 2017 Apr;286:65-93. doi: 10.1016/j.mbs.2017.02.005.
- Worsley-Tonks KEL, Escobar LE, Biek R, et al. Using host traits to predict reservoir host species of rabies virus. PLoS Negl Trop Dis. 2020 Dec 8;14(12):e0008940. doi: 10.1371/journal.pntd.0008940.